

Infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till
li.nationellplan@regeringskansliet.se

Remiss om inriktningsunderlag för infrastrukturplaneringen för perioden 2026–2037

Länsstyrelsen har beretts möjlighet att yttra sig över Trafikverkets inriktningsunderlag inför den långsiktiga infrastrukturplaneringen. Nedan redogör länsstyrelsen för Gotlands behov av infrastruktur och lämnar synpunkter på Trafikverkets inriktningsunderlag.

Gotlands förutsättningar och behov av infrastruktur

Gotlands geografiska läge

Länsstyrelsen vill lyfta fram att Gotland genom sitt geografiska ö-läge i Östersjön helt är beroende av färje- och flygtrafik till och från fastlandet. Näringslivet, besöksnäringen, mat- och livsmedelsförsörjningen är bara några av de branscher på Gotland som är beroende av ett fungerande transportsystem med god tillgänglighet och villkor. Detta gäller inte bara för transportmöjligheterna till och från Gotland, utan även på Gotland. En viktig faktor för Gotlands möjlighet till utveckling är genom en god tillgänglighet kopplat till transportinfrastrukturen.

Flyg- och färjetrafikens funktion och utveckling

Trafikrådet på Gotland som består av Region Gotland, länsstyrelsen, representanter från näringslivet, med flera har tagit fram och beslutat om ståndpunkter för hur flyg- och färjetrafiken bör fungera och hur den kan utvecklas. Ståndpunkterna handlar om snabba, täta och säkra överfarter med färja, god tillgänglighet med flyg, transporter i linje med klimat- och miljömålen, konkurrenskraftiga priser samt ett trafiksystem för beredskap och samhällsnytta. Länsstyrelsen vill lyfta fram att flyget är avgörande för Gotlands utveckling, där Bromma och Arlanda är två viktiga flygplatser för tillgängligheten till Stockholmsområdet men även övriga Sverige, både för näringsliv samt den offentliga sektorn.

Gotland - ett landsbygdslän

Gotland utgörs till största delen av landsbygd med långa avstånd. Det är därför viktigt med ett fungerande vägnät som håller god standard och framkomlighet både för privatpersoner och näringsliv, där människor på ett effektivt sätt kan transportera sig mellan landsbygden och tätorter.

Försvarsmakten och NATO

De senaste åren av Försvarsmaktens återetablering, återuppbyggnad och fortsatta utveckling av sin verksamhet, i kombination med Sveriges NATO-medlemskapet lett till att högre krav ställs på en väl fungerande infrastruktur för tunga transporter både till och från Gotland men även på Gotland.

Reservhamn

I dagsläget är Visby hamn den enda hamnen på Gotland som kan brukas för färjetrafiken till och från fastlandet. Skulle det ske en allvarlig olycka i hamnområdet kan det skapa stora konsekvenser för Gotlands leverans av varor, livsmedel, läkemedel etc. Länsstyrelsen vill därför trycka på vikten av att inrätta en reservhamn utifrån ett sårbarhets- och beredskapsperspektiv. Inrättandet av en reservhamn kommer i sin tur att ställa högre krav på en väl fungerande anslutande infrastruktur.

Transportsystem som klarar klimat- och miljömålen

Gotlands är som nämns ovan helt beroende av flyg- och färjeförbindelserna. Att många gotlänningar bor på landsbygden leder till ett starkt bilberoende. Gotland har därmed utmaningar att nå de uppställda klimatmålen för transportsektorn, infrastrukturplaneringen måste därför skapa förutsättningar för en utveckling som bidrar till att uppnå klimatmålen.

Länsstyrelsens synpunkter på Trafikverkets inriktningsunderlag

Fyrstegsprincipen är viktigt och vägledande för att till så stor del som möjligt undvika nybyggnation, detta för att spara på både de miljömässiga och ekonomiska resurserna. Länsstyrelsen ställer sig positivt till att underhåll av den befintliga infrastrukturen prioriteras i underlaget, tillsammans med trimnings- och miljöåtgärder.

2.4 Teknikskiften i transportsystemet

Trafikverket lyfter de positiva möjligheterna med att digitalisera och automatisering för att effektivisera nyttjandet av infrastrukturen inom alla trafikslag. I underlaget lyfts att detta kan medför andra risker och sårbarheter som måste beaktas. Länsstyrelsen anser dock att det inte framgår vilken beredskap och vilka alternativ som finns ifall dessa lösningar av olika anledningar slutar att fungera.

3.1 Prissättning av transporter

Den prissättning som diskuteras i underlaget skulle det innebära stora kostnader för de svenska skattebetalarna att underhålla och förstärka infrastrukturen. I underlaget nämns flera olika typer av skatter kopplat till detta. Länsstyrelsen anser även att alternativ med vägtullsystem och Trafikverkets syn på dessa borde lyftas i underlaget.

3.3 Klimatpåverkan

Klimatfrågan lyfts på flera sätt i underlaget, vilket Länsstyrelsen är positiva till. En problematik som kvarstår är de ekonomiska medel som krävs för att klimatmålen ska nås. Satsningar på infrastruktur vilka ger ökad transporteffektivitet och ökad användning av fossilfria drivmedel är viktiga. Dessa behöver kompletteras med olika former av styrmedel och finansiella resurser för exempelvis investeringsstöd, konverteringsstöd för fordon och åtgärder som gynnar samordning av transporter och resor. Länsstyrelsen vill understryka vikten att prioriteringar görs för att både underhålla befintlig infrastruktur och för att uppnå en starkare klimatpolitisk styrning.

I inriktningsunderlaget lyfts transporteffektivitet fram som en viktig del, länsstyrelsen vill trycka på att detta verkligen är av största vikt, att få ner antal fordon samt trafikmängd skulle göra en stor skillnad och leda till utsläppsminskningar.

Elektrifiering och förnybara drivmedel nämns som en viktig del i att minska klimatpåverkan. En övergång till fossilfria fordon skulle innebära en utsläppsminskning väl i drift, det medför dock ett betydande utsläpp och en annan typ av miljöpåverkan i tillverkningskedet. Det finns även en problematik med hur materialet ska hanteras när bilarna är uttjänta. Länsstyrelsen konstaterar också att underlaget i hög grad fokuserar på elektrifiering och vill lyfta att det behövs satsningar inom fler områden för att både lyckas med klimatmålen och minska beroende

av importerade bränslen. Här utgör biogas en viktig resurs, med goda förutsättningar för lokal produktion och stor klimatnytta, satsningar på biogas som förnybart drivmedel kan tydligare lyftas fram i underlaget.

Länsstyrelsen instämmer i Trafikverket bedömning att mer behöver göras för att nå klimatmålen. Det finns dock en risk med att utsläppsminskning genom reduktionsplikt bara flyttar utsläpp mellan Sverige och andra platser, detta då det bara tillverkas en begränsad mängd biobränsle som i sin tur användas på platser dit marknaden styr dem. En ökad reduktionsplikt kan således bidra till att Sverige lättare uppnår de nationella klimatmålen, men inte bidrar till att göra skillnad på den globala nivån. Ytterligare utredningar behövs som redogör för hur biodrivmedel påverkar klimatutsläppen på global nivå.

Sjöfarten är viktig, inte minst för Gotland som är beroende av färjetrafiken. Trafikverket har ett stort ansvar gällande vilka krav som ställs i upphandlingar och dessa kan spela en avgörande roll för att nå klimatmålen.

3.6 Beredskap

Försvarsberedningen konstaterade i december 2023 i *Kraftsamling – inriktning av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret* att Trafikverket bör leda arbetet med att utveckla beredskapsförmågan med fokus på höjd beredskap hos de kommersiella aktörerna och att detta arbete påskyndas. Försvarsberedningen är mycket skarpa i sina formuleringar, därför anser Länsstyrelsen att Trafikverket behöver vara mer offensiv och framåtsyftande i beskrivningen av de åtgärder som Trafikverket avser utföra eller stödja fram till och med 2037.

Länsstyrelsen saknar exempelvis skrivningar om kollektivtrafik under höjd beredskap och önskar även att Trafikverket ytterligare beskriver hur näringslivet ska involveras i totalförsvarsplaneringen, samt hur det går att utveckla förmågan till prioritering av transporter under höjd beredskap.

Länsstyrelsen noterar att Trafikverket lyfter frågan om kostnader för icke-statlig reservinfrastruktur och att det har koppling till uppdraget om utredning av reservhamnskapacitet på Gotland. I fallet med utredning av reservhamnskapacitet på Gotland har det visat sig finnas stora utmaningar även i finansiering av reservinfrastruktur som är statlig, där olika statliga myndigheter har

intressen kring ägande och drift. Att det kan gälla både militära och civila intressen skapar ytterligare komplexitet i frågan. Förutom hamnar bör frågan om reservinfrastruktur utökas och även ställas kring reservvägbaser. Länsstyrelsen anser att Trafikverket kan utveckla dessa frågeställningar ytterligare.

5.6 Klimatanpassning

Det är positivt att klimatförändringar lyfts som en av riskerna och hoten mot transportsystemets funktionalitet. På så sätt måste även effekter av klimatförändringar integreras i de åtgärder som föreslås. Som följd av klimatförändringarna behöver Trafikverket i allt större utsträckning genomföra åtgärder vid både akuta händelser och i förebyggande syfte. Det framgår också att anspråken sannolikt kommer att öka efterhand som kunskap och riskbedömning fördjupas.

Trafikverket konstaterar att vissa delar av infrastrukturen kan bytas ut succesivt och byggas om inom det ordinarie planerade arbetet eftersom klimatförändringarna sker långsamt över tid. Andra delar av infrastrukturen har lång livslängd, dessa måste anpassas redan från början när de byggs. Länsstyrelsen anser att det behöver avsättas medel till att fördjupa befintlig kunskap, göra riskbedömningar, så att åtgärder kan göras i rätt del av kedjan.

Med hänsyn till att det är mer lönsamt och kostnadseffektivt att vidmakthålla befintlig transportinfrastrukturen samt att behovet av klimatanpassning riskerar att ytterligare påverka behovet av akut underhåll vilket kan leda till ytterligare kostnader, ser Länsstyrelsen att det finns ett stort behov av ytterligare investeringar inom det förebyggande arbetet.

Beslutande

Beslutet har fattats av enhetschef Margareta Gothnier med samhällsplanerare Jacob Evaldsson som föredragande. I handläggningen har även klimathandläggare Anna Sorby, klimatanpassningsamordnare Elin Sander samt kris- och beredskapsstrateg Johan Lundberg deltagit.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.